

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง "ประสิทธิผลของสื่อประชาสัมพันธ์โครงการชิงค์เอิร์ธ ในการให้ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่นักเรียนมัธยมตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร" ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทฤษฎี แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้คือ

ส่วนที่ 1 ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับการสื่อสารและประสิทธิผลของการสื่อสาร

ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรม
แนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 2 ผลงานวิจัยทางด้านประสิทธิผลของสื่อ ลักษณะของนักเรียนและภูมิหลังของครอบครัว และงานวิจัยด้านสิ่งแวดล้อม

การสื่อสารและประสิทธิผลของการสื่อสาร

โรเจอร์ส (Rogers, 1973) นักวิชาการด้านการสื่อสารได้ให้ความหมายของการสื่อสารที่สามารถนำไปปรับใช้กับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ไว้ว่า "การสื่อสาร คือ กระบวนการที่ความคิดหรือข่าวสารถูกส่งจากแหล่งสารไปยังผู้รับสาร ด้วยเจตนาที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางประการของผู้รับสาร" วัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่งของการสื่อสารก็คือ การก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือเพื่อก่อให้เกิดผลบางประการในตัวผู้รับสาร โดยเกิดจากความตั้งใจของแหล่งสาร ซึ่งผลของการสื่อสารมี 3 ประการ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงในระดับความรู้ (Change in Receiver's knowledge)

2. การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (Change in Receiver's attitude)

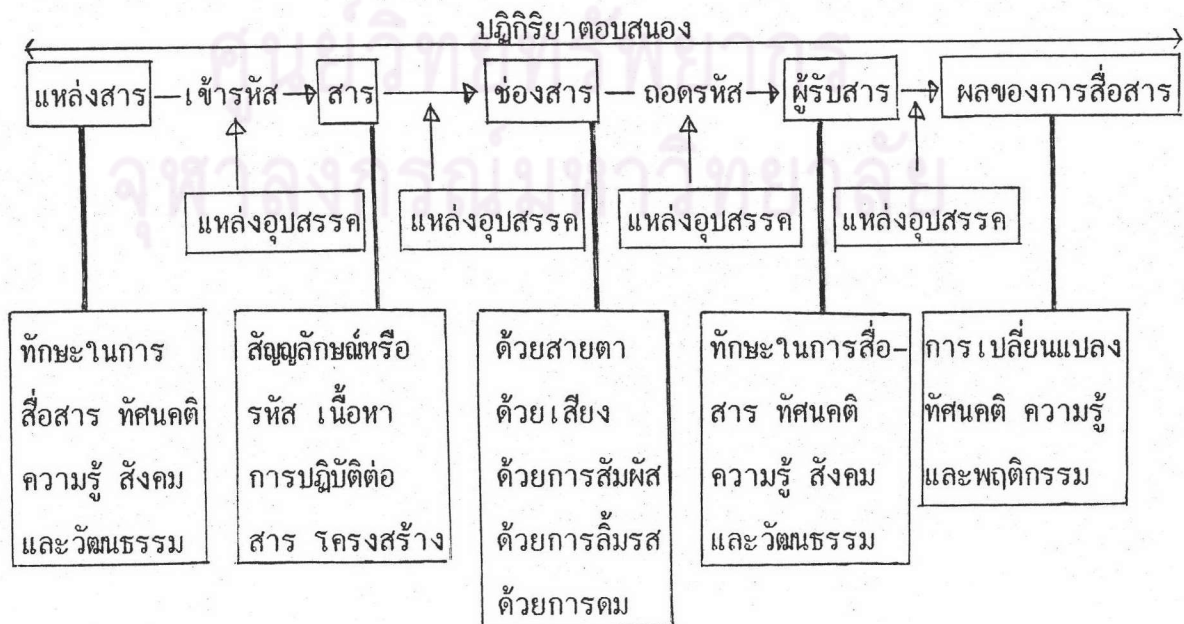
3. การเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม (Change in Receiver's behavior)

การเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ประเภทนี้ จะเกิดขึ้นในลักษณะต่อเนื่อง กล่าวคือ เมื่อผู้ได้รับสารได้รับข่าวสารแล้ว จะก่อให้เกิดความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้น และจะมีผลทำให้เกิดทัศนคติและการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมที่กระทำต่อสิ่งนั้น

วิลเบอร์ ชราม (Schramm, 1973) ได้กล่าวถึงประโยชน์อย่างหนึ่งของการสื่อสารว่า การสื่อสารสามารถทำการสอนได้ (instruction) ซึ่งมี 2 ลักษณะคือ การให้ความรู้ (outward aspect) กับการเรียนรู้ (inward aspect)

เสถียร เขยประทับ (2528) กล่าวว่า ในกระบวนการสื่อสาร จะมีองค์ประกอบอย่างน้อย 6 ประการ ได้แก่ แหล่งสาร สาร ช่องสาร ผู้รับสาร ผลที่เกิดจากการสื่อสารและปฏิกิริยาตอบสนอง จากองค์ประกอบเหล่านี้สามารถนำมาสรุปรวมถึงการสื่อสารได้ว่า การสื่อสาร คือ กระบวนการที่ผู้ส่งสารส่งสารผ่านช่องสารไปยังผู้รับสาร แล้วก่อให้เกิดผลบางประการขึ้น โดยผู้รับสารมีปฏิกิริยาตอบสนองออกไป ดังแสดงในแผนภาพต่อไปนี้

องค์ประกอบของกระบวนการสื่อสาร

1. แหล่งสารหรือผู้ส่งสาร หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้เริ่มส่งสารไปให้อีกบุคคลหนึ่ง และมีบทบาทในการขึ้นาพฤติกรรมการสื่อสารภายในสถานการณ์หนึ่งๆ ว่าจะเป็นไปในรูปใดและมีผลอย่างไร หรืออีกนัยหนึ่ง ผู้ส่งสารก็คือ ผู้กระตุ้นให้เกิดการตอบสนองจากตัวผู้รับสาร

2. สาร หมายถึง สิ่งที่เราที่แหล่งสารส่งออกไปยังผู้รับสาร ซึ่งมีหลายลักษณะ เช่น ธรรมชาติของสาร (คลื่นเสียงในอากาศ) ลักษณะของสัญญาณที่ผู้รับสารสามารถเข้าใจได้ เป็นผลผลิตของผู้ส่งสารที่ส่งไปยังผู้รับสารตามช่องทางในแต่ละเรื่องที่จะสื่อสารกัน จะมีความคิดหลายประการที่ผู้ส่งสารจะเลือกเข้ารหัสก่อนที่จะส่งไปยังผู้รับ ผู้ส่งสารจะต้องเลือกเนื้อหาสารให้เหมาะสมกับผู้รับสาร รวมทั้งการจัดลำดับความคิดเพื่อให้สามารถเข้าใจได้

3. ช่องสารหรือสื่อ หมายถึง สิ่งที่ครอบคลุม 3 ประการดังต่อไปนี้

3.1 วิธีการลงรหัสและถอดรหัสข่าวสาร

3.2 พาหนะที่นำข่าวสาร

3.3 ตัวที่นำพาหนะนั้นไป

ช่องสารหรือสื่อจะนำข่าวสารไปสู่ผู้รับสารตามทิศทางที่ผู้ส่งสารกำหนดไว้ เช่น คลื่นแสง คลื่นเสียง ทรทัศน์ นิทรรศการ ฯลฯ

4. ผู้รับสาร หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่รับสารจากบุคคลอื่น แล้วเกิดการตีความ การตอบสนอง และส่งปฏิกิริยาตอบสนองกลับไปให้ผู้ส่งสาร

5. ผลของการสื่อสาร หมายถึง ผลที่เกิดจากการสื่อสาร ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งในทางบวกและทางลบ ทั้งผลระยะสั้นและผลระยะยาว ซึ่งการสื่อสารมีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความรู้ ทักษะหรือพฤติกรรมในตัวผู้รับสารได้

6. การโต้ตอบซึ่งกันและกันหรือปฏิกิริยาตอบสนอง หมายถึง สารที่ผู้รับสารส่งไปให้ผู้ส่งสารเมื่อได้ตีความหมายสารที่ตนได้รับ โดยมีทั้งแบบที่เป็นคำพูดและไม่ใช่คำพูด เกิดขึ้นโดยความตั้งใจและไม่ตั้งใจของผู้สื่อสาร เป็นไปในทางบวกและเป็นไปในทางลบ เป็นต้น

ประมะ สตะ เวทิน (2526) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสาร 4 ประการ อันได้แก่ แหล่งสาร สาร ช่องสารและผู้รับสาร ว่าเป็นตัวกำหนดถึงประสิทธิผลของการสื่อสาร กล่าวคือ หากองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารมีประสิทธิภาพสูง ประสิทธิผลของการสื่อสารก็จะมีมาก ในทางตรงกันข้าม หากองค์ประกอบมีประสิทธิภาพต่ำ การสื่อสารก็จะมีประสิทธิผลน้อย ในกระบวนการสื่อสารนั้น องค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบจะมีผลกระทบซึ่งกันและกัน รวมทั้งมีผลต่อการสื่อสารด้วย ดังนั้น ประสิทธิผลของการสื่อสารจะมีมากที่สุดก็ต่อเมื่อทุกองค์ประกอบมีประสิทธิภาพสูงสุด

1. ปัจจัยของแหล่งสารหรือผู้ส่งสาร ซึ่งสิ่งที่จะมีผลต่อการเพิ่มหรือลดประสิทธิผลของการสื่อสาร มีอยู่ 4 ประการคือ

1.1 ทักษะในการสื่อสาร เช่น ทักษะในการเขียนและการพูด ทักษะในการเข้ารหัสและถอดรหัส อากัปภิกรยา การวาดภาพ เป็นต้น ซึ่งมีอิทธิพลต่อผู้ส่งสาร ได้แก่

- ทักษะในการสื่อสารมีอิทธิพลต่อความสามารถของผู้ส่งสารในการวิเคราะห์วัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของตน ซึ่งสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความคิดของผู้ส่งสารก็คือ ภาษา

- ทักษะในสื่อสารมีอิทธิพลต่อความสามารถในการเข้ารหัสที่แสดงความคิดของผู้ส่งสาร กล่าวคือ หากผู้ส่งสารมีทักษะที่ดีในการเข้ารหัส จะทำให้ผู้รับสารสามารถถอดรหัสได้ง่ายและเข้าใจได้ถูกต้อง

1.2 ทักษะคติ แบ่งเป็น

- ทักษะคติต่อตนเอง (Attitude toward self) หากผู้ส่งสารมีทัศนคติที่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเองว่ามีความสามารถ โอกาสที่ประสบความสำเร็จในการสื่อสารก็มีมาก

- ทักษะคติต่อเรื่องที่จะสื่อสาร (Attitude toward subject matter) ในการสื่อสาร ผู้ส่งสารควรมีทัศนคติที่ดีหรือพอใจในเรื่องที่จะทำการสื่อสาร เพราะจะทำให้ผู้ส่งสารมีโอกาสประสบความสำเร็จในการสื่อสาร

- ทักษะคติต่อผู้รับสาร (Attitude toward receiver)

โดยมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการสื่อสารของผู้ส่งสาร ต่อสารและต่อปฏิกิริยาของผู้รับสาร กล่าวคือ หากผู้ส่งสารมีความพอใจในตัวผู้รับสาร อยากรจะทำการสื่อสารด้วย จึงหาสาเหตุที่เป็นที่พอใจของผู้รับสาร

1.3 ความรู้ ขึ้นอยู่กับความรู้ 2 ประการ คือ

- ความรู้เรื่องที่จะทำการสื่อสาร (Knowledge of the subject matter) เป็นความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาของเรื่องที่จะสื่อสาร เมื่อมีความรู้ ความเข้าใจดี โอกาสที่จะสื่อสารประสบความสำเร็จจะมีมาก

- ความรู้เรื่องกระบวนการสื่อสาร (Knowledge of the Communication process) คือการมีความรู้ ความสามารถในการที่จะวิเคราะห์ตนเอง สาร สื่อและผู้รับสารเป็นอย่างดี

1.4 สถานภาพในสังคมและวัฒนธรรม มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสื่อสารของผู้ส่งสาร เพราะคนเราเป็นสมาชิกของสังคม รวมทั้งมีสถานภาพของตนในสังคมและวัฒนธรรมของสังคมที่เป็นสมาชิกอยู่ สถานภาพจะมีอิทธิพลต่อการกำหนดวัตถุประสงค์ การเข้ารหัส การสร้างสาร ความหมาย การเลือกใช้สื่อ และการเลือกผู้รับสาร

2. ปัจจัยของผู้รับสาร จากการที่คนเราสามารถเป็นได้ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร ดังนั้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของผู้รับสารจึงเหมือนกับผู้ส่งสาร แต่เปลี่ยนมาเป็นผู้รับสารแทนผู้ส่งสาร

2.1 ทักษะในการสื่อสาร (Communication skills)

2.2 ทักษะคติ (attitudes)

2.3 ความรู้ (knowledge)

2.4 สถานภาพในสังคมและวัฒนธรรม (position within a social - cultural system)

3. ปัจจัยของสาร มีส่วนกำหนดประสิทธิภาพของการสื่อสาร แบ่งเป็น

3.1 รหัสสาร (message code)

3.2 เนื้อหาสาร (message content)

3.3 การจัดการ (message treatment) ซึ่งขึ้นกับบุคลิก
ส่วนตัวของผู้รับสารและผู้รับสาร

โดยทั้ง 3 ประเภท จะประกอบด้วยส่วนประกอบ (elements)
และโครงสร้าง (structure)

4. ปัจจัยของสื่อ สื่อเป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารใน
การทำการสื่อสาร ผู้สื่อสารจำเป็นต้องมีสื่อและเลือกใช้สื่อเพื่อนำสารไปสู่ผู้รับ
สารเพราะสามารถเพิ่มหรือลดประสิทธิภาพของการสื่อสารได้ โดยจะเน้นที่ความ
สามารถของสื่อในการนำสารไปสู่ประสาทในการรู้สึก (sense mechanisms)
ของผู้รับสาร จากการเห็น (seeing) การได้ยิน (hearing) การสัมผัส
(touching) การได้กลิ่น (smelling) และการลิ้มรส (tasting) สิ่ง
ที่กำหนดการตัดสินใจในการเลือกใช้สื่อของผู้ส่งสารจะมี 3 ประการด้วยกัน ได้แก่
ผู้รับสาร สารและผู้ส่งสาร

ในประเด็นของสื่อ นั้น นอกจากที่ได้อธิบายมาแล้ว ยังมีแนวความคิด
อีกว่า ในการใช้สื่อในกิจกรรมมาต ๆ ไม่ควรจะใช้สื่ออย่างเดียว เพราะการที่
ประสาทสัมผัสของบุคคลได้ถูกกระตุ้นมากเท่าไร เมื่อส่งข่าวสารออกไป ก็จะมี
ประสิทธิภาพในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ฟังมากขึ้นเท่านั้น รวมทั้งหาก
บุคคลนั้นได้รับข่าวสารโดยตรง จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมากกว่าได้
รับข่าวสารจากทางอ้อม

นอกจากนี้ จากรายงานผลการประชุมที่เมือง Kingston ประเทศ
Jamica ได้มีการร่วมกันสรุปและวางแนวความคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อไว้ ดังนี้
(Carribean Food and Nutrition Institute, 1976)

1. พิจารณาถึงข้อจำกัดและอุปสรรคในการสื่อสารกับผู้รับสาร
เช่น การอยู่ในท้องถิ่นห่างไกลความเจริญ ความยากไร้ ความสามารถในการ
อ่านออกเขียนได้ ตลอดจนลักษณะของสังคมและวัฒนธรรม

2. พิจารณาการเข้าถึงผู้รับสาร พฤติกรรมต่างๆ ของผู้รับสาร

3. ขนาดของผู้ฟัง ความน่าเชื่อถือที่มีต่อสื่อที่เลือกเปิดรับ เป็น
ตัวกำหนดที่สำคัญต่อแพร่กระจายนวัตกรรม (Innovation) และการยอมรับข่าว
สารจากสื่อ

4. พิจารณาถึงปฏิกิริยาตอบโต้ในพฤติกรรมการรับสื่อของผู้รับสาร
5. หากเนื้อหาของสารมีวัตถุประสงค์ที่จะแจ้งข่าวสาร

(To inform) หรือกระตุ้นความสนใจ (Reinforce or Motive) พิจารณาว่า จะใช้สื่อใดให้เหมาะสมที่สุด

ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับความรู้ ทักษะและพฤติกรรม

โรคิช (Rokeach, 1970) ได้ให้ความหมายของทัศนคติว่า ทัศนคติ เป็นการผสมผสานหรือจัดระเบียบของความเชื่อที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ผลรวมของความเชื่อนี้จะเป็นตัวกำหนดแนวโน้มของบุคคลในการที่จะมีปฏิกิริยาตอบสนองในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบ

เซอร์ตเทน (Serttain, 1958) ให้ความนิยามทัศนคติว่า เป็นความรู้สึกนึกคิดหรือความคิดเห็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีต่อสิ่งหนึ่ง

ฟิชบายน์ (Fishbein, 1967) ให้ความจำกัดความของทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติคือความโน้มเอียง ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ที่จะแสดงตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางสนับสนุนหรือไม่สนับสนุน ทัศนคติเกิดขึ้นก่อนพฤติกรรมและทัศนคติเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของบุคคล

อัลพอร์ต (Allport, 1935) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง สภาวะของความพร้อมทางด้านจิต ซึ่งเกิดขึ้นจากประสบการณ์ สภาวะความพร้อมนี้จะ เป็นแรงที่กำหนดทิศทางของปฏิกิริยาของบุคคลที่จะมีต่อบุคคล สิ่งของหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

เคนด์เดอ์ (Kendler, 1974) ให้ความจำกัดความว่า ทัศนคติ คือ ความพร้อมของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้าในสังคมรอบตัวหรือแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมในทางสนับสนุน หรือต่อต้านแนวความคิด สถาบันบุคคลหรือสถานการณ์บางอย่าง

สุชา จันทรเอม (2524) ให้นิยามว่า ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกหรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุสิ่งของ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ความรู้สึกหรือท่าทีนี้จะ เป็นไปนานทนองที่พึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้

ชาญชัย งามรณมูท (2522) ให้ความหมายของทัศนคติว่า เป็นความรู้สึกทางอารมณ์ว่าชอบหรือไม่ชอบ และมีแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อสิ่งนั้น ๆ ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ทั้งในทางสนับสนุนหรือต่อต้าน ทั้งนี้แล้วแต่ความรู้สึกทางอารมณ์ที่เกิดขึ้น

ประภา เพ็ญ สุวรรณ (2526) สรุปความหมายของทัศนคติว่า ทัศนคติเป็นความคิดเห็นซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ เป็นส่วนที่พร้อมที่จะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก

จากคำจำกัดความของคำว่าทัศนคติ สามารถที่จะแยกแยะองค์ประกอบของทัศนคติออกเป็น 3 องค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Component) ได้แก่ ความคิดซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มนุษย์ใช้ในการคิด และความคิดนี้อาจจะอยู่ในรูปรูปหนึ่งแตกต่างกัน เช่น ความเชื่อหรือแนวความคิดหรือการรับรู้

2. องค์ประกอบด้านท่าที ความรู้สึก (Affective Component) เป็นส่วนประกอบทางอารมณ์ ความรู้สึก จะเป็นตัวเร้าความคิดอีกทอดหนึ่งว่า คน ๆ นั้น มีความรู้สึกอย่างไรเมื่อคิดเช่นนั้น เช่น รกรธ เกลียด รัก

3. องค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) เป็นองค์ประกอบที่มีแนวโน้มทางปฏิบัติ หรือถ้ามีสิ่งเร้าที่เหมาะสม ก็จะมีการปฏิบัติหรือมีปฏิกิริยาเกิดขึ้น

ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมกล่าวว่า "การเปลี่ยนแปลงทัศนคติขึ้นอยู่กับความรู้ คือถ้ามีความรู้ ความเข้าใจดี ทัศนคติก็จะเปลี่ยนแปลง และเมื่อทัศนคติเปลี่ยนแปลงแล้ว ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทั้ง 3 อย่างนี้มีความเชื่อมโยงต่อกัน ฉะนั้น ในการที่จะให้มีการยอมรับปฏิบัติในสิ่งใดต้องพยายามเปลี่ยนทัศนคติเสียก่อน อดยาให้ความรู้" (Zimbardo, Ebberson และ Maslach, 1997)

ทัศนคติของบุคคลสามารถถูกทำให้เปลี่ยนแปลงได้หลายวิธี อาจจะโดยวิธีที่บุคคลได้รับข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งข่าวสารนี้ อาจจะมาจากบุคคลอื่น หรือมาจากอุปกรณ์สื่อมวลชนต่างๆ ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของทัศนคติ

ด้านความรู้หรือการรับรู้ (cognitive component) เป็นที่เชื่อกันว่า ถ้าส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งเปลี่ยนแปลง ส่วนประกอบด้านอื่นจะมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน เช่น ถ้าส่วนประกอบของทัศนคติด้านความรู้เปลี่ยนแปลง ก็จะมีแนวโน้มทำให้ส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ (affective component) และส่วนประกอบด้านการปฏิบัติ (behavioral component) เปลี่ยนแปลงด้วย

แมคไควร์ (McGuire, 1968) ได้อธิบายขั้นตอนของขบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ซึ่งประกอบด้วยขั้นต่าง ๆ 5 ขั้น คือ การใส่ใจ (attention) ความเข้าใจ (comprehension) การมีสิ่งใหม่เกิดขึ้น (yielding) การเก็บเอาไว้ (retention) และการกระทำ (action)

แมคไควร์ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ถ้าขบวนการสื่อความหมายหรือการติดต่อข่าวสาร ทำให้ผู้รับเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติแล้ว จะเกิดขบวนการ คือ การใส่ใจ ความเข้าใจ การมีสิ่งใหม่เกิดขึ้น การเก็บเอาไว้ และการกระทำในตัวผู้รับ การที่ขั้นตอนเหล่านี้จะเกิดในตัวบุคคลหรือไม่นั้น จะต้องอาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ หลายประการ เช่น ความสามารถทางสติปัญญา ฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษาและอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้อาจจะมีส่วนทำให้บางขั้นตอนใหม่เกิดขึ้นก็ได้

ในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของมนุษย์นั้น มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงอยู่ถึง 3 ระดับ คือ (จุมพล รอดคำดี, 2532)

1. การเปลี่ยนแปลงความคิด สิ่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ จะมาจากข้อมูลข่าวสารใหม่ ซึ่งอาจมาจากสื่อมวลชนและบุคคลอื่น
2. การเปลี่ยนความรู้สึก การเปลี่ยนในระดับนี้จะมาจากประสบการณ์หรือความประทับใจ หรือสิ่งที่ทำให้เกิดความสะเทือนใจ
3. การเปลี่ยนพฤติกรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินในสังคม ซึ่งไปมีผลต่อบุคคล ทำให้ต้องปรับพฤติกรรมเดิมเสียใหม่

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มีส่วนเกี่ยวข้องกันโดยตรง ถ้าความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมถูกกระทบในระดับใดก็ตาม จะมีผลต่อการเปลี่ยนทัศนคติทั้งสิ้น นอกจากนี้องค์ประกอบต่าง ๆ ในกระบวนการสื่อสาร อาทิเช่น คุณสมบัติของผู้ส่งสาร ลักษณะของข่าวสาร คุณสมบัติของช่องทางการสื่อสารและคุณสมบัติของผู้รับสาร ล้วนแต่มีผลกระทบต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526) กล่าวถึงการศึกษาขบวนการเปลี่ยนแปลงว่าทัศนคติว่า เราต้องพิจารณาถึงสิ่งที่เกิดขึ้น จากการที่ใคร (Who) พูดอะไร (What) พูดอย่างไร (how) พูดกับใคร (to whom) และเกิดอะไรขึ้น (effect) ในที่นี้

- ใคร ก็คือ แหล่งข่าว (Source)
- อะไร ก็คือ ข่าว (Message)
- อย่างไร ก็คือ วิธีการส่งข่าว (Channel)
- ใให้กับใคร ก็คือ ผู้รับหรือผู้ฟัง (Receiver)
- ผลที่เกิดขึ้น ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของการใส่ใจ ความเข้าใจ การมีสิ่งใหม่เกิดขึ้น การเก็บเอาไว้และการกระทำ

กลุ่มของแหล่งข่าว ข่าว วิธีการส่งข่าวและผู้รับซึ่งเป็นกระบวนการสื่อสารนี้รวมเรียกว่า ตัวแปรอิสระ มีผลต่อตัวแปรตาม อันได้แก่ ความใส่ใจ ความเข้าใจ การเกิดมีสิ่งใหม่ การเก็บเอาไว้และการกระทำ ดังนั้น กระบวนการสื่อสารจึงมีบทบาทใกล้ชิดกับการเปลี่ยนทัศนคติ

แนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การอนุรักษ์

อัลเลน (Allen, 1959) ได้นิยามคำจำกัดความของการอนุรักษ์ (Conservation) ว่า หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนให้มากที่สุดและใช้ได้เป็นเวลายาวนานที่สุด ทั้งนี้จะต้องสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด

นิวัตติ เรืองพานิช (2528) กล่าวว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด ให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุดและใช้ได้เป็นเวลานานที่สุด ทั้งนี้ต้องสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุดและจะต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึงกัน

วิชัย เทียนน้อย กล่าวว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้ทรัพยากรให้มีประโยชน์ต่อคนส่วนมากให้ดีที่สุด และมีอายุการใช้งานที่ยาวนานที่สุด

เกษม จันทรแก้ว (2530) ให้นิยามว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การเก็บรักษา สงวน ซ่อมแซม ปรับปรุง และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อจะได้เอื้ออำนวยให้คุณภาพสูง ในการสนองความเป็นอยู่ของมนุษย์ตลอดไป หรืออีกทางความหมายหนึ่งคือ เป็นการใช้ตามความต้องการและประหยัดไว้ เพื่อใช้ในอนาคต

กรมการฝึกหัดครู, หน่วยศึกษานิเทศน์ (2520) ให้ความหมายของการอนุรักษ์ว่า หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดที่สุด ให้เกิดผลดีและยาวนานที่สุด รวมทั้งใช้และระวังรักษาทรัพยากรด้วยวิธีที่ฉลาดและให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

ดังนั้น โดยสรุปแล้ว คำว่า "การอนุรักษ์" จึงหมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างถูกต้องและเหมาะสม ให้คุ้มค่าที่สุด หมดยุติและสูญเสียน้อยที่สุด แต่เกิดประโยชน์แก่มนุษย์ทุกคนในช่วงเวลาที่สืบเนื่องกันยาวนานที่สุด

สิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อม (environment) มาจากรากศัพท์เคมีภาษาฝรั่งเศสว่า "environ" ซึ่งหมายถึงรอบ ๆ หรือปัจจัยภายนอกทุกสิ่งทุกอย่าง อันอาจมีอิทธิพลต่อโอกาสที่สิ่งมีชีวิตตัวใดตัวหนึ่งจะมีชีวิตรอดและเจริญพันธุ์สืบต่อไป (สุมาลี พิศรากุล, 2532) คำว่า "สิ่งแวดล้อม" ได้มีผู้ให้นิยาม คำจำกัดความไว้มากมาย ท่านด้วยกัน ดังนี้

ณรงค์ ณ เชียงใหม่ (2525) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อม คือ ทุกสิ่งทีล้อมรอบตัวเรา ทั้งสิ่งที่มีชีวิตและสิ่งที่ไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นสสารและพลังงาน ซึ่งอาจได้แก่ธรรมชาติที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา คือ ดิน น้ำ อากาศ ฯลฯ และสิ่งทีมนุษย์ได้สร้างขึ้นมา เช่น ถนน บ้านเรือนที่พักอาศัย อุปกรณ์พลาสติก รถยนต์ เป็นต้น

ทรงกวด ประพิตรภา (2532) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ทีอยู่รอบตัวเราไม่ว่าสิ่งเหล่านั้นจะเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือมนุษย์สร้างขึ้น ทั้งเป็นสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ต่างมีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนและก่อให้เกิดผลกระทบซึ่งกันและกัน ตลอดจนมีผลเกี่ยวข้องกับตัวเรา ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2530) ได้สรุปความหมายของคำว่า "สิ่งแวดล้อม" ไว้ว่า หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรม (จับต้องและมองเห็นได้) และนามธรรม (วัฒนธรรม แบบแผน ประเพณี ความเชื่อ) มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนเสริมสร้างหรือทำลายอีกส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งแวดล้อมเป็นวงจรและวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันไปทั้งระบบ

จากคำนิยามของการอนุรักษ์และสิ่งแวดล้อมข้างต้น เมื่อนามารวมกัน ทั้ง 2 คำ เป็นคำว่า "การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม" (environmental conservation) จึงหมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีเหตุผล เพื่อที่จะอำนวยความสะดวกของภาพของการมีชีวิตอยู่ที่ดีคงอยู่ตลอดไปสำหรับมนุษย์

คุณสมบัติเฉพาะตัวของสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมทั้งหลาย มีคุณสมบัติเฉพาะตัว พอสรุปได้ดังนี้ (เกษมจันทร์แก้ว, 2530)

1. สิ่งแวดล้อมแต่ละประเภทนั้น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในการแสดงว่าเห็นว่าเป็นสิ่งแวดล้อม เช่น ต้นไม้ น้ำ ดิน มนุษย์ สัตว์ วัฒนธรรม ฯลฯ
2. สิ่งแวดล้อมนั้นจะไม่อยู่โดดเดี่ยวในธรรมชาติ แต่จะมีสิ่งแวดล้อมอื่นอยู่ด้วยเสมอ เช่น มนุษย์กับที่อยู่อาศัย ต้นไม้กับดิน น้ำกับปลา ฯลฯ
3. สิ่งแวดล้อมประเภทหนึ่ง มีความต้องการสิ่งแวดล้อมอื่นเสมอ เช่น ปลาต้องการน้ำ มนุษย์ต้องการที่อยู่อาศัย ฯลฯ
4. สิ่งแวดล้อมจะอยู่กันเป็นกลุ่ม ซึ่งเรียกกลุ่มของสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ว่าระบบนิเวศหรือระบบสิ่งแวดล้อม ซึ่งภายในระบบนี้มีองค์ประกอบหลายชนิดของสิ่งแวดล้อม แต่ละชนิดจะมีหน้าที่เฉพาะและทำหน้าที่ของตนภายในระบบนิเวศนั้นๆ
5. สิ่งแวดล้อมทั้งหลายมักมีความเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์ต่อกันและกัน เป็นลูกโซ่ ดังนั้นเมื่อทำลายสิ่งแวดล้อมหนึ่งแล้ว จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เป็นลูกโซ่เสมอ เช่น การตัดไม้ทำลายป่า จะส่งผลกระทบต่อสภาพของดิน เมื่อดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ก็เกิดอุทกภัย สูญเสียทรัพย์สินและชีวิต ฯลฯ

6. สิ่งแวดล้อมแต่ละประเภทจะมีลักษณะทนทานและความเปราะต่อการถูกกระทบได้แตกต่างกัน บางชนิดจะมีความคงทนได้ดี บางชนิดเปราะง่าย เช่น ดินมักถูกชะล้างได้ง่าย

7. สิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาที่เปลี่ยนไป การเปลี่ยนแปลงนั้นอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวหรือถาวรก็ได้ เช่น เมืองทุกเมืองจะค่อย ๆ เติบโต การทำลายป่าแล้วเผาจะมีพืชค่อย ๆ ขึ้นทดแทน เป็นต้น

องค์ประกอบของสิ่งแวดล้อม

นอกจากสิ่งแวดล้อมจะมีคุณสมบัติเฉพาะตัวแล้ว สิ่งแวดล้อมยังมีองค์ประกอบต่าง ๆ อีกด้วย ทรงกลด ประพิตรภา (2532) กล่าวว่า องค์ประกอบสิ่งแวดล้อมสามารถแบ่งออกเป็นลักษณะกว้าง ๆ ได้แก่

1. สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (Natural Environment) หมายถึง สิ่งใดก็ได้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ แสงแดด อากาศ ฯลฯ ซึ่งมีข้อสังเกตว่า ระยะเวลาเกิดไม่เหมือนกัน มีสีสรรต่างกัน แต่จะเกิดอยู่รอดเดี่ยวไม่ได้ ดังนั้นจึงมักพบว่า ถ้าสิ่งแวดล้อมหนึ่งถูกทำลายไป มักจะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม อาจทำให้เกิดการสูญเสียไปไม่มากนักย่อย สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ มักนิยมแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ สิ่งที่มีชีวิตและสิ่งที่ไม่มีชีวิต

สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือทางกายภาพ ประกอบด้วย ส่วนต่าง ๆ บนพื้นผิวโลก คือ

1.1 ส่วนบรรยากาศ (Atmosphere) หมายถึง อากาศที่หุ้มห่อโลก เช่น ออกซิเจน คาร์บอนไดออกไซด์ ฯลฯ

1.2 ส่วนอุทกภาค (Hydrosphere) หมายถึง ส่วนที่เป็นน้ำทั้งหมดบนพื้นผิวโลกที่นอกเหนือไปจากส่วนที่เป็นของแข็งของเปลือกโลกและส่วนบรรยากาศ เช่น แม่น้ำ ทะเล มหาสมุทร น้ำใต้ดิน

1.3 ส่วนธรณีภาค (Lithosphere) หมายถึง เปลือกโลก คือส่วนของโลกที่เป็นของแข็งของเปลือกโลก ประกอบด้วยหินและดินต่าง ๆ รวมทั้งแร่ธาตุที่อยู่บนหินและดินนั้น ๆ ด้วย

1.4 ส่วนชีวมณฑล (Biosphere) ได้แก่ บริเวณของโลกที่มีสิ่งมีชีวิตเกิดขึ้นทั้งที่ตายและมีชีวิต เช่น คน พืช สัตว์ ซึ่งส่วนชีวมณฑล คือ ส่วนที่ปรากฏในบริเวณพื้นผิวโลกทั้ง 3 ส่วนดังกล่าว

2. สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-Made Environment) คือ สิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาด้วยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ สามารถจับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เช่น บ้านเรือน ถนน ศาสนา วัฒนธรรม เป็นต้น แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท

2.1 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น สามารถมองเห็นได้หรือเป็นโครงสร้างทางเทคนิคที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์หรืออำนวยความสะดวกในการมีชีวิตอยู่ เช่น วัสดุ สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ

2.2 สิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) เป็น สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาอย่างตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้ เพื่อความเป็นระเบียบของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ส่วนใหญ่เป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เป็น เรื่องของสังคมและกฎเกณฑ์ในสังคม เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา กฎหมาย เป็นสภาพทางพฤติกรรมของคนที่แสดงออกสู่สิ่งแวดล้อมอื่น ๆ

แนวคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ในการที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เกิดผลนั้น เกษม จันทรแก้ว (2530) ได้กล่าวว่า ควรมีแนวความคิด 6 ประการ อันเป็นแนวความคิดที่มีความคล้ายคลึงกับแนวความคิดทางอนุรักษ์วิทยา ดังต่อไปนี้

1. ในการที่จะใช้ทรัพยากรธรรมชาติในสิ่งแวดล้อมแต่ละแห่งนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จะให้ต่อมนุษย์ทุกแง่มุม กล่าวคือ ต้องมีความรู้เกี่ยวกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จะมีผลต่อสิ่งแวดล้อม และจะให้ประโยชน์และโทษต่อมนุษย์ ซึ่งอยู่ในแต่ละสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ อย่างน้อยที่สุดต้องคำนึงถึงการสูญเปล่า อันอาจจะเกิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

2. รักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นและหายากด้วยความระมัดระวัง พร้อมทั้งประโยชน์และการทำให้อยู่ในสภาพที่เพิ่มพูน ทั้งด้านกายภาพและเศรษฐกิจ

เท่าที่จะทำได้ รวมทั้งจะต้องตระหนักเสมอว่า การไร้ทรัพยากรธรรมชาติที่มากเกินไป จะไม่เป็นการปลอดภัยต่อสภาวะแวดล้อม

3. ต้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่ทดแทนได้นั้น ใดยให้มีอัตราผลิต (เพิ่มพูน) เท่ากับอัตราใช้เป็นอย่างน้อย

4. ประชากรเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ดังนั้น จึงจำเป็นต้องประมาทอัตราเกิดและการเปลี่ยนแปลงของพลเมืองตลอดเวลา โดยพิจารณาจากความต้องการในการไร้ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นสำคัญ

5. หาทางปรับปรุงวิธีการใหม่ ๆ ในการที่จะผลิตและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งพยายามค้นคว้าสิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้ประชากรได้มีข้ออ้างพอเพียง

6. ำให้การศึกษแก่ประชาชน เพื่อเข้าใจถึงความสำคัญในการรักษาความสมดุลตามธรรมชาติ ซึ่งจะมีผลต่อการทำให้สิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่ดี การให้การศึกษอาจเป็นทั้งในและนอกรงเรียน ทั้งนี้ต้องอยู่ในสภาพที่เหมาะสมในการให้การศึกษแก่บุคคล เฉพาะถิ่น วยและคุณวุฒิ เพื่อให้ประชาชนเข้าใจในหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ และผลของการให้การศึกษานี้จะเป็นหนทางนำไปสู่ความคาดหวังในอนาคตว่า สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ต้องอาศัยอยู่จะดีและน่าอยู่ในอนาคต

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลของสื่อ

จริพันธ์ เชมะสุวรรณ (2518) ศึกษาการใช้ประโยชน์จากสไลด์แบบเสียงในการสอนวิชาสุขศึกษาชั้นมัธยมปีที่ 3 พบว่า การสอนโดยใช้สไลด์ประกอบเสียงได้ผลดีกว่าการสอนแบบบรรยาย นอกจากนี้ การใช้สื่อร่วมในการให้ความรู้ ทำให้ผู้รับเกิดความสนใจ จดจำได้มากและเป็นเวลานาน อีกทั้งประหยัดเวลา ใร้ทำให้ผู้อ่านเกิดความพอใจ

รุจิรารัตน์ ชูทองรัตน์ (2525) ศึกษาประสิทธิผลของการให้ความรู้ ไรต์โดยใช้สื่อบุคคลและภาพลึกลงการเพิ่มความรู้อะเปลี่ยนแปลงทัศนคติของหญิง มีครรภ์ที่มารับบริการ ณ โรงพยาบาลศิริราช สรุปลงการวิจัยได้ว่า

1. ประสิทธิผลของการให้ความรู้แก่หญิงมีครรภ์ ไรต์โดยใช้สื่อบุคคลและ ภาพลึกลงการเพิ่มความรู้อะเปลี่ยนแปลงทัศนคติใน เรื่องการปฏิบัติตน ระหว่างตั้งครรภ์ภายหลังการให้ความรู้

2. งานการเพิ่มความรู้อะเปลี่ยนแปลงทัศนคติระหว่างตั้งครรภ์ ภายหลัง การให้ความรู้ไรต์โดยใช้สื่อบุคคลและภาพลึกลง เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาและระดับ เศรษฐกิจ หญิงมีครรภ์ที่มีระดับการศึกษาสูงและระดับ เศรษฐกิจสูง จะมีคะแนน หมวดความรู้เพิ่มขึ้นสูงกว่าหญิงมีครรภ์ที่มีระดับการศึกษาและระดับ เศรษฐกิจต่ำ

3. การเปลี่ยนแปลงทัศนคติเรื่องการปฏิบัติตนระหว่างตั้งครรภ์ ภายหลัง การให้ความรู้ไรต์โดยใช้สื่อบุคคลและภาพลึกลง หญิงมีครรภ์โดยส่วนรวมมีคะแนน หมวด ทัศนคติสูงกว่าก่อนได้รับความรู้ แต่จะเพิ่มขึ้นไม่แตกต่างกันเมื่อจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา ระดับ เศรษฐกิจ จำนวนครั้งของการตั้งครรภ์และระดับความวิตก กังวล

รุ่งรัตน์ ศิริกิจวัฒนา (2529) ไรต์ศึกษาเกี่ยวกับการประสิทธิผลของ การเผยแพร่ความรู้เรื่องกฎหมายทะเบียนราษฎรแก่ชาวชนบท จังหวัดฉะเชิงเทรา ไรต์ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 132 คนในเขตอำเภอมหาราช กิ่งอำเภอบางพลาย และอำเภอบางน้ำเปรี้ยว วิธีการวิจัยที่ไรต์ใช้คือ Quasi-Experimentation โดยวิธี One-Group Pretest Posttest Design ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังการที่ได้มีการอบรม ผู้เข้ารับการเผยแพร่ความรู้กฎหมายทะเบียนราษฎร มีความรู้เพิ่มขึ้นและมีทัศนคติที่ดีขึ้น

ตัวแปรทาง เศรษฐกิจและสังคม ไรต์แก่ ศาสนา อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพหลัก มีความสัมพันธ์กับการมีความรู้กฎหมายทะเบียนราษฎร แต่เพศ สถานภาพการสมรส ฐานะในครอบครัว รายได้ การให้คำแนะนำ ปรึกษาแก่ผู้อื่น และการเป็นสมาชิกกลุ่มสังคมไม่มีความสัมพันธ์กับการมีความรู้กฎหมายทะเบียน ราษฎร และตัวแปรทาง เศรษฐกิจและสังคมทุกตัวจะ ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มี ต่อกฎหมายทะเบียนราษฎร

มุกิตา ธีระพร (2531) ศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงความรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องความปลอดภัยจราจรของเด็กนักเรียน ระหว่างกลุ่มที่ ได้รับการอบรมกับกลุ่มที่ไม่ได้รับการอบรม และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง การเปลี่ยนแปลงความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องความปลอดภัยจราจรกับตัวแปร ทางประชากรของเด็กนักเรียนและตัวแปรทางเศรษฐกิจ สังคมของครอบครัว พบว่า เด็กนักเรียนที่เข้ารับการอบรมเรื่องความปลอดภัยจราจร มีความรู้เพิ่มขึ้น และมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อเรื่องความปลอดภัยจราจรไปในทางที่ดีขึ้น หลังจากที่ได้รับ การอบรม สำหรับตัวแปรด้านประชากรของนักเรียนและตัวแปรด้าน เศรษฐกิจสังคมของครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์กับการเพิ่มความรู้และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในเรื่องความปลอดภัยจราจร ส่วนตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคมของครอบครัว เด็กนักเรียนที่มีความสัมพันธ์กับการเพิ่มความรู้เรื่องความปลอดภัยจราจร ได้แก่ การมีบ้าน

มณฑล ใบบัว (2532) ศึกษาประสิทธิผลของการเผยแพร่ความรู้เรื่อง "เทมเบ้" ในร้านอาหารชมรมมังสวิรัตแห่งประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้า รับการอบรมมีความรู้เรื่อง "เทมเบ้" เพิ่มขึ้น และมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ เกี่ยวกับ "เทมเบ้" ไปในทางที่ดีขึ้น ก่อนการอบรม มีความแตกต่างกันในเรื่อง ของทัศนคติระหว่างผู้ที่รับประทานอาหารมังสวิรัตเป็นประจำ กับรับประทานเป็นครั้ง คราว แต่หลังจากอบรมแล้ว ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องของการเพิ่มความรู้และ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรม ผู้เข้ารับการอบรม มีความพึงพอใจในการวิธีการ ภาษาและสื่อที่ใช้ การมาอบรมทำให้ได้รับความรู้ เพิ่มและจูงใจให้อยากทดลองรับประทาน "เทมเบ้" รวมทั้งจะนำความรู้ไปเผยแพร่ให้กับเพื่อน ๆ พร้อมทั้งต้องการให้มีการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับ "เทมเบ้" ให้มากยิ่งขึ้น

สุพัตรา ผาสุย (2533) ทาการวิจัยเรื่องประสิทธิผลของหน่วยงาน ประชาสัมพันธ์ เคลื่อนที่ในการให้ความรู้และทัศนคติด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ แก่ประชาชนในหมู่บ้าน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงความรู้และ ทัศนคติ ภายหลังจากการเผยแพร่ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในหมู่บ้านทดลอง 1 ที่ได้รับการประชาสัมพันธ์ วดยการประชาสัมพันธ์และหมู่บ้าน

ทดลอง 2 ที่ได้รับการประชาสัมพันธ์โดยการนำสื่อมวลชนผสมผสานสื่อบุคคล มากกว่าหมู่บ้านควบคุม แต่ชาวบ้านในหมู่บ้านทดลอง 1 และ 2 มีการเพิ่มความรู้และเปลี่ยนแปลงทัศนคติไม่แตกต่างกัน

การนำด้านและพินในกลุ่มทดลอง 2 มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในทางลบ และการเคยพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ของกลุ่มทดลองทั้ง 2 กลุ่ม มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในทางบวก ส่วนเพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ อาชีพ จำนวนที่ดินที่ถือครอง เป็นกรรมสิทธิ์ ขนาดครอบครัว การเคยเป็นสมาชิกกลุ่ม การเคยรับทราบเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และเคยได้รับการอบรมด้านต่างๆ ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้และทัศนคติด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

วัฒนา จันทรจักรสวัสดิ์นา (2533) ศึกษาประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์ที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่โครงการอีสานเขียวจากผู้เข้าร่วมโครงการ 81 คนในตำบลท่าลาดขาว อำเภอราชคฤห์ และตำบลนากลาง อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ผู้ที่เข้าชมวีดิทัศน์มีการเปลี่ยนแปลงระดับความรู้เรื่องโครงการอีสานเขียว แต่ความคิดเห็นไม่เปลี่ยนแปลงหลังจากชมวีดิทัศน์ อายุ ระดับการศึกษาและระดับเศรษฐกิจไม่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงความรู้และความคิดเห็นเรื่องโครงการอีสานเขียวของผู้เข้าร่วมโครงการ นอกจากนี้ ยังพบว่า ความรู้ความเข้าใจโครงการอีสานเขียวไม่มีความสัมพันธ์กับเจตนาสมัครของผู้เข้าร่วมโครงการที่มีต่อการช่วยสนับสนุนโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ทราบเรื่องอีสานเขียวจากสื่อโทรทัศน์ โดยเข้าใจว่าเป็นโครงการช่วยเหลือและแก้ปัญหาหมู่บ้านหรือชาวอีสานให้มีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเดิม ำหนักินคืออยู่ดี มีเศรษฐกิจดี ำหนักันเมืองเจริญและอุดมสมบูรณ์ เพื่อช่วยพัฒนาให้หายแห้งแล้งและจะทำให้อุดมสมบูรณ์เหมือนแต่ก่อน นอกจากนี้ยังคิดว่ากิจกรรมพัฒนาภาคอีสานเป็นกิจกรรมฟื้นฟูปลูกป่าและการเกษตร ลดการตัดไม้มากที่สุด และรู้สึกชอบโครงการเพราะสร้างอีสานให้เขียว อุดมสมบูรณ์ และเจริญเหมือนเดิม ุโดยที่ผู้เข้าร่วมโครงการมีเจตนาสมัครที่จะสนับสนุนโครงการด้วยการรักษาป่าและปลูกป่าให้มากที่สุด และคิดที่จะเข้าร่วมโครงการทุกอย่างเท่าที่จะทำได้ เพื่อปรับปรุงหมู่บ้านให้ดีขึ้น แต่มีข้อ เสนอแนะในการปรับปรุงวีดิทัศน์

ชุดนี้ในหลาย ๆ ด้าน ทั้งทางด้านเนื้อเรื่อง คุณภาพ รายละเอียด รวมทั้งเสนอ
ให้ใช้สื่อประเภทอื่นร่วมในการเสนอข้อมูล เรื่องโครงการอีสานเขียว

วนิต มาลาศรี (2533) ศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสื่อ
สิ่งพิมพ์ที่ใช้เผยแพร่ในโครงการพัฒนาดินเค็มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการ
สัมภาษณ์เกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ดินเค็มภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้านความสนใจ ทักษะคิด
และความรู้ ความเข้าใจที่ได้รับจากสื่อสิ่งพิมพ์เหล่านี้ ผลการวิจัยพบว่า สื่อสิ่งพิมพ์
ที่ใช้ในโครงการพัฒนาดินเค็มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถดึงดูดความสนใจ
และสร้างทัศนคติแก่เกษตรกรได้ดี แต่ยังไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ในระดับ
ที่น่าพอใจ รวมทั้งหลังจากได้รับสื่อสิ่งพิมพ์ที่ใช้ในโครงการแล้ว เกษตรกรมีความ
เชื่อในเรื่องการพัฒนาและอนุรักษ์ดินเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ แต่ไม่ได้ทำให้เกษตรกร
มีความรู้ ความเข้าใจเพิ่มขึ้น

จากการศึกษาวิจัยในด้านประสิทธิผลของสื่อทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น
สามารถสรุปได้ว่า การเผยแพร่ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ของทุก ๆ งานวิจัยโดย
ผ่านสื่อหลายประเภทนั้น จะให้ประสิทธิผลทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เพิ่มมากขึ้น
ยกเว้นงานวิจัยชิ้นเดียวของวนิต มาลาศรี เรื่องประสิทธิภาพและประสิทธิผลของ
สื่อสิ่งพิมพ์ที่ใช้เผยแพร่ในโครงการพัฒนาดินเค็มภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่พบว่า
สื่อยังไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ในระดับที่น่าพอใจ

งานวิจัยเกี่ยวกับลักษณะของนักเรียนและภูมิหลังของครอบครัว

วัฒนา พุ่มเล็ก (2513) ศึกษาเปรียบเทียบองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อ
สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จากโรงเรียน
สาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจำนวน 232 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย
ซึ่งมีความสามารถในการเรียนรู้สูงและต่ำ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ
 χ^2 t-test ผลการวิจัยพบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ใน
การเรียน คือ ปัญหาสุขภาพจิต การเงิน อาชีพ ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา
การศึกษา การแนะนำการเรียนและองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมของครอบครัว

อำนาจ มั่นทน (2523) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับชั้นเรียนระดับอายุกับระดับพัฒนาการทางสติปัญญา ในด้านปฏิบัติการทางความคิดคือ ระดับชั้นเรียนและระดับอายุยิ่งสูงขึ้น จะมีพัฒนาการทางสติปัญญามากขึ้น

จารุลักษณ์ พินพรหมราช (2528) ศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานครที่มีภูมิหลังทางครอบครัวและสภาพแวดล้อมทางโรงเรียนต่างกัน โดยศึกษาจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนรัฐบาล จำนวน 381 คน เป็นชาย 202 คน หญิง 179 คน พบว่านักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีทัศนคติทางการเรียนแตกต่างกัน โดยที่นักเรียนหญิงมีทัศนคติที่ดีกว่านักเรียนชาย ขนาดของโรงเรียน ภูมิหลังทางครอบครัว ซึ่งได้แก่ การศึกษาของบิดามารดา สภาพทางครอบครัว อาชีพของบิดามารดา รายได้ ภูมิฐานะเดิมและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเรียน

สมพิศ เจียมศักดิ์ศรี (2529) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังทางครอบครัวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า บิดามารดาเด็กส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง มีรายได้ประมาณ 3,000 บาทต่อเดือน บิดามารดาอยู่ด้วยกัน มีพี่น้อง 4 คน และภูมิหลังทางครอบครัวมีความสัมพันธ์กับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในเรื่องของสัญชาติ ศาสนา รายได้ สถานภาพการสมรสของบิดามารดา

งานวิจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ประพันธ์ ภัยสมบูรณ์ (2519) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติของนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่า กลุ่มนักเรียนที่เป็นสมาชิกชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จะมีทัศนคติในเชิงบวกต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และสนใจต่อการสงวนและคุ้มครองทรัพยากรป่าไม้มากกว่า กลุ่มนักเรียนที่ไม่เป็นสมาชิกชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

มานิต เรืองรัตน์ (2526) ศึกษาเรื่องความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ห้า ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพฯ

มหานคร ผลการวิจัยพบว่า

1. ความรู้ทางการอนุรักษสิ่งแวดล้อมของนักเรียนอยู่ในเกณฑ์พอใช้และนักเรียน มีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษสิ่งแวดล้อม
2. ผลการเปรียบเทียบความรู้และทัศนคติของนักเรียนทั้งโรงเรียนในเขตชุมชนชั้นในและโรงเรียนในเขตชุมชนชั้นนอก มีความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับการอนุรักษสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

วรรณภา เจียรตนศิริกุล (2531) ท้าการวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของรายการโทรทัศน์ที่มีต่อความตระหนักรู้ในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ประชากรเพศชายรับชมรายการละครและบันเทิงกับรายการภาพยนตร์มากกว่าเพศหญิง ผู้ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไปรับชมรายการข่าวและรายการส่งเสริมความรู้ทั่วไปมากกว่าประชาชนระดับอายุอื่น ๆ ส่วนผู้ที่มีอายุ 15-29 ปี รับชมรายการภาพยนตร์มากกว่าประชากรระดับอายุอื่นๆ และประชากรที่มีระดับรายได้ตั้งแต่ 3,000-5,999 บาท รับชมรายการภาพยนตร์มากกว่าประชากรที่มีระดับรายได้อื่น

เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความตระหนักรู้ในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การรับชมรายการข่าวและรายการส่งเสริมความรู้ทั่วไปมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความตระหนักรู้ในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีข้อค้นพบที่น่าสนใจ เกิด คือ การรับชมรายการที่ส่งเสริมความรู้ทางสิ่งแวดล้อม ไม่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักรู้ในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ศรัทธา วจนสุพจน์ (2534) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สื่อมวลชนกับความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า การอ่านหนังสือพิมพ์และการดูโทรทัศน์ทั้งแบบเจาะจงและแบบทั่วไปมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม แต่การอ่านหนังสือพิมพ์แบบเจาะจงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมสูงกว่าการอ่านหนังสือพิมพ์แบบทั่วไป และการดูโทรทัศน์แบบเจาะจง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเรื่องสิ่งแวดล้อมสูงกว่าการดูโทรทัศน์แบบทั่วไป ระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้เมื่อมีการควบคุมระดับการศึกษา

การอ่านหนังสือพิมพ์และการดูโทรทัศน์ทั้งแบบเจาะจงและแบบทั่วไปยังคงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม และการอ่านหนังสือพิมพ์กับการดูโทรทัศน์แบบเจาะจง สามารถใช้เป็นดัชนีอธิบายความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมได้ดีที่สุด รองลงมาได้แก่ ระดับการศึกษา และการอ่านหนังสือพิมพ์กับการดูโทรทัศน์แบบทั่วไปตามลำดับ

ณรงค์ ขาวจิตร (2534) ศึกษาเรื่องหนังสือพิมพ์รายวันกับการเสนอเนื้อหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานคร : การวิเคราะห์เนื้อหาและการสำรวจความคิดเห็นของครูในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาความคิดเห็นของครูพบว่า หนังสือพิมพ์รายวันมีบทบาทในการเสนอเนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานครในระดับปานกลางและหนังสือพิมพ์มติชนเสนอเนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่าฉบับอื่น ครูมีความต้องการให้เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในรูปแบบของข่าว และได้แนะนำเนื้อหาทางด้านนี้ไปใช้เป็นหัวข้อสนทนา ไปใช้ในการเรียนการสอนเป็นบางครั้ง รวมทั้งหนังสือพิมพ์รายวันทำให้นักเรียนเข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น และเสนอแนะให้หนังสือพิมพ์รายวันนำเสนอเนื้อหาในเรื่องนี้ให้มากขึ้น

ผลจากการทดสอบสมมติฐานพบว่า หนังสือพิมพ์รายวันแต่ละประเภทมีปริมาณเนื้อหาในการเสนอเนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานครไม่แตกต่างกัน ส่วนความคิดเห็นของครูจะมีสหสัมพันธ์กับการเสนอเนื้อหาของหนังสือพิมพ์รายวัน ในเรื่องการจัดอันดับบทบาทหนังสือพิมพ์ในการเสนอเนื้อหาเรื่องสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพฯ และอันดับประเภทเนื้อหาที่หนังสือพิมพ์เสนอกับความคิดเห็นของครู

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

แซคเกอร์ (Zachor, 1975) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้น 11 โดยสุ่มตัวอย่างนักเรียนจำนวน 436 คน จากโรงเรียน 6 แห่ง ซึ่งเก็บข้อมูลด้วย Syracuse Environmental Awareness Test แบบเอ. พบว่าเพศ ขนาดของครอบครัว การอ่านวารสารและหนังสือพิมพ์ การได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและภูมิภาคนาของนักเรียนเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ จากการเปรียบเทียบคะแนนพบว่า นักเรียนชายมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนหญิง เด็กจากครอบครัวเล็กมี

คะแนนสูงกว่าเด็กจากครอบครัวใหญ่ และเด็กที่อ่านหนังสือพิมพ์ตั้งแต่สามฉบับขึ้นไปมีคะแนนสูงกว่าเด็กที่อ่านจำนวนน้อยกว่านั้น

ชิตวูด (Chitwood, 1977) ทำการวิจัยเกี่ยวกับความรู้และเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมของผู้เข้าค่ายอนุรักษ์สำหรับเยาวชน 4 ค่าย เพื่อศึกษาความรู้และเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมว่าเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ หลังจากจบการเข้าค่ายแล้ว โดยกลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 58 คน และทำแบบทดสอบในอาทิตย์แรกของการอบรม วัดความรู้โดยแบบสำรวจความรู้และความคิดเห็นต่อสิ่งแวดล้อม และวัดความคิดเห็นโดยแบบวัดเจตคติ อี.เค.โร.เอส และคิวซอร์ท ซึ่งพัฒนาโดยผู้วิจัยและคณะ เมื่อทดสอบอีกครั้งในอาทิตย์สุดท้ายของการเข้าค่าย พบว่า

1. มีการเปลี่ยนแปลงทั้งความรู้ และเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมในทางที่ดีขึ้น อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05
2. คะแนนจากแบบวัดความรู้ มีความสัมพันธ์กับคะแนนแบบวัดเจตคติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
3. ความแตกต่างของคะแนนระหว่างเพศชายและเพศหญิงมีค่าน้อย เพศชายจะมีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนด้านความรู้มากกว่า และเพศหญิงจะมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติไปในทางที่ดีขึ้นมากกว่าเพศชาย

ริชมอนด์ (Richmond, 1977) ทำการศึกษาเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน ม.5 ในประเทศอังกฤษ พบว่า นักเรียนมีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมค่อนข้างต่ำ แต่เข้าใจสิ่งเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมกว้างขวางพอสมควร ทัศนคติต่อสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปเป็นไปในทางบวก แต่ถ้ามีเรื่องความรับผิดชอบหรือเสียสละมาเป็นภาระด้วยก็จะเป็นในทางลบ นักเรียนชายมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมดีกว่านักเรียนหญิงและในการหาความสัมพันธ์ ความคิดรวบยอดกับทัศนคติของเด็กมีความสัมพันธ์กันมากในเกณฑ์สูง แสดงว่าความคิดรวบยอดที่ถูกต้องอาจก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีได้

เลฟทริดจ์ (LeftTridge, 1978) ทำการศึกษารับรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนมัธยมศึกษาในชนบทและในเมืองว่าแตกต่างกันหรือไม่ เพื่อนำมาช่วยพัฒนาหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนจากโรงเรียนมัธยมในชนบทและในเมือง 9 โรงเรียนในรัฐแคนซัสจำนวน 1,078 คน ซึ่งเลือก

เรียนวิชาประวัติศาสตร์อเมริกา วรรณคดีหรือภาษาอังกฤษ เพื่อหลีกเลี่ยงวิชาวิทยาศาสตร์ ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมัธยมในชนบทมีการรับรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมดีกว่านักเรียนมัธยมในเมือง

ฟาร์ฮัท ซาห์ (Farhat Shah, 1971) ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางด้านสังคมและจิตวิทยากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในละฮอร์ปากีสถานตะวันตก กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายระดับ 10-12 อายุระหว่าง 14-16 ปี จำนวน 540 คน อดยใช้แบบสอบถามและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้จากการสอบครั้งสุดท้าย แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ปานกลางและต่ำ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปร 2 ชั้น ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างอาชีพของผู้ปกครอง เกี่ยวกับการศึกษาของนักเรียนและมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับเด็กที่มาจากครอบครัวที่พ่อแม่ผู้ปกครองยอมรับและเข้าใจในตัวนักเรียน

เมอเรย์ (Murray, 1974) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการใช้สไลด์เทปโปรแกรม เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติสุขนิสัยตามแบบวิธีที่ถูกต้อง อดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาว่า การสอนวิชาพลานามัยโดยใช้สไลด์เทปโปรแกรมสอนเด็กเล็กเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวทางด้านสุขนิสัย 15 ประการ ได้ถูกต้องหรือไม่ และเพื่อหาข้อสนเทศเกี่ยวกับสื่อการสอนสำหรับสอนวิชาหมวดพลานามัย ผลการวิจัยพบว่า สไลด์เทปโปรแกรมทำให้ผู้เรียนปฏิบัติสุขนิสัย 15 ประการตามแบบที่ถูกต้องเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า สไลด์เทปโปรแกรมเป็นสื่อการสอนที่ทำให้เด็กนักเรียนซึ่งเป็นเด็กเล็ก สามารถเข้าใจเนื้อหาที่มีขอบเขตจำกัดเฉพาะได้อย่างดียิ่ง

เรย์มอนด์ (Raymond, 1983) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางบ้าน ทางโรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการอ่าน ด้านความคิดรวบยอดทางคณิตศาสตร์และการเห็นคุณค่าของตนเอง กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนเกรด 5 จำนวน 1,660 คน ทางตอนใต้ของออนตาริโอ ประเทศแคนาดา นำผลมาวิเคราะห์โดยวิธีวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ จากการวิจัยพบว่า สภาพแวดล้อมทางบ้านซึ่งวัดด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม มีความสัมพันธ์กับ

ผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสูงกว่าความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางโรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่าน สำหรับความสัมพันธ์ของผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่าน ความคิดรวบยอดคณิตศาสตร์ การเห็นคุณค่าของตนเองกับสภาพแวดล้อมที่บ้านและทางโรงเรียนนั้น มีความสัมพันธ์ในระดับที่ใกล้เคียงกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย